

Öncədən deyirəm ki, mən bu yazını qalmaqla üçün ortaya qoymadım. Bu mənə qəti lazım deyil. Qalmaqaldan, mübahisədən uzaq adamam. Nə də ki, bu, gündəmdə olmağım üçün deyil. Yaşı ötmüş, xəstəliklərlə mübarizə apararaq yaşayan adamam. Gündəmdə olmaq nəyimə lazımdır. Ya da ki, bunu yazı xatirinə yazmıram. Yazıya daxil edilməli o qədər tədqiqat işlərim var ki... İstilərin keçməsinə, payızın gəlişini gözləyirəm, yalnız yazıları deyil, inşəallah mahnılarımı da ortaya çıxarmalıyam.

Əhsən RƏHMANLI
Tədqiqatçı, Sənətsünnaslıq üzrə fəlsəfə doktoru

Bir həqiqəti sizə çatdırmaq istədim. Latin məsəli: "Həqiqət birdir, uydurmalar istənilən qədər". Həqiqəti söyləməyi hər kəs bacarmır və əksər hallarda həqiqət qəbul olunmur, öz yerini almır (çox əfsus). Həqiqətlə çox məsələlər açılır, incəliklər çözülür. Həqiqətin içində tənqid də olur. Tənqidi kim xoşlayır ki...

1988-ci ildə və 1990-cı illərin əvvəllərində, milli azadlıq hərəkatı zamanı "Ayrılıq" mahnısı çox sevildi, konsertlərin və hətta toylarımızın da repertuarına daxil oldu. Mahnının sözləri Ərdəbiləndən şair Fərhad İbrahiminin, musiqisi uzun illər Təbriz radiosunda xalq çalğı alətləri ansamblının rəhbəri olmuş, tarzən-bəstəkar Əli Səlimindir. Sovet dövlətinin, Stalin rejiminin siyasəti nəticəsində Ə.Səlimi də çoxları kimi 1938-ci ildə Bakıdan İrana deportasiya edilib. Bakıdan ora hazır tarzən, əsl musiqiçi kimi getmişdi. Onu Bakı musiqi mühiti yetişdirmişdi. Əlinin tar sənəti üzrə müəllimi ustad Əhməd Bakıxanov olmuşdu.

Məqsədə qayıdaq. Mahnının təsir yükü böyükdür, əsl əsərdir, burada doğrudan da bəstəkarlıq işi var, musiqi cümlələri ardıcılıqla incə, zərif çalarlarla bir-birini əvəz edir. Mahni düşünlülmüş halda, təsir gücü baxımından həzin "Bayatı-Şiraz" məqamına əsaslanmışdır. Həm də bəstəkar əsərin təsir gücünü daha da artırmaq üçün "Segah"a (axı bu məqamda qəm-qüssə var) keçid edərək çalğı yeri verir və yenə əvvəlki məqama qayıdır.

Əli Səlimi əsərdə öz hissələrini tərənnüm edib və ayrılığa düşdüyü anları yaşayıb. Bəstəkar mahnını o zaman bəstələyib ki, ondan incimisi xanımı, ömür-gün yoldaşı kəsüb ata evinə siğirmişdi. Aylar ötdükcə Əli bu ayrılığa, hicrana dözə bilməyərək dərindən mahnıya çevirmişdi. Əsər ona görə təsirli alınaraq həmişəyaşarlıq qazanıb ki, burada dərin hissi, ürəyi məhəbbət dolu, sevgisindən ayrı düşməsinə dözə bilməyən həssas bir şəxsin yaşantıları, qəlb çırpıntıları və insanlıq münasibətləri var.

Yuxarıda qeyd etdiyim dövrdə, elə sonralar da, bu mahni bizlərdə Şimal-Cənub ayrılığı, həsəti, vətənin ikiye bölünməsi kimi qəbul olunmuşdu. Əs-

"Ayrılıq" mahnısı barədə...

Və ya həqiqəti söyləmək də imandandır

linde isə belə deyil. Bu mahnının sözləri məhəbbət mövzudur, burada bir insanın öz sevgilisinin ayrılığına, hicrana dözə bilməməsindən bəhs edilir. Mahnının Güney-Qüzey ayrılığına aidiyyəti yoxdur. Zamanında mahniyə siyasi don geyindirildi, siyasələşdirildi. Sözlər isə bunu demir.

**Fikrindən gecələr yata bilmirəm,
Bu fikri başımdan ata bilmirəm.**

Neyləyim ki, sənə çata bilmirəm.

Nəqarət:

**Ayrılıq, ayrılıq, aman ayrılıq,
Hər bir dərddən olur yaman ayrılıq.**

**Uzundur hicrində qara gecələr,
Bilmirəm mən gedim hara gecələr.
Vurubdur qəlbimə yara gecələr.**

Nəqarət:

Rəşid Behbudov 1961-ci ilin sonları və 1962-ci ilin əvvəllərində İranda konsert səfərlərində olub. Tehran, İsfahan, Abadan, Şiraz, Məşəd, Ərdəbil, Zəncan, Təbriz və Xoy şəhərlərində konsertlər verib. Onu tarzən Əhsən Dadaşov, pianoçu Çingiz Sadıqov və qavalçalan Əzizağa Nəcəfzadə müşayiət edib.

Təbrizdə olarkən Əli Səlimi Rəşid Behbudovla görüşüb və onu evinə qonaq çağırıb. Söhbət zamanı o, böyük müğənniyə iki mahnısını təqdim edib. Bildirib ki, Rəşid bəy bunları oxusa o, çox məmnun olar və özünü xoşbəxt sayar. R.Behbudov onun xahişini yerinə yetirərək Bakıya qayıdandan sonra bəstəkarın "Ayrılıq" və "Sizə salam gətirmişəm" mahnılarını repertuarına daxil etmiş, radio fonduna yazdırmış və canlı

konsertlərdə oxumuşdur.

R.Behbudovun ifasında yazılışa götürülmüş "Ayrılıq" mahnısı çox gözəldir, təsirlidir. Ustad müğənni mahnını vokal sənətinin qaydası, xüsusiyyətləri nöqtəyi-nəzərdən əla ifa edib və yaşayaraq oxuyub

Bu populyar mahnını Rəşid Behbudovdan başqa müğənnilər də oxuyublar R.Behbudov mahnını canlandırıb,

nib, lakin bunun bu mövzuya aidiyyəti yoxdur.

Azərbaycanın ikiye bölünərək sinesinə dağ çəkilməsinə, Şimal-Cənub ayrılığına, tarixin amansızlığına, qohum-qardaşın, doğmaların, şəcərə nümayəndələrinin bir-birindən ayrı düşməsinə aid Qüzeyli-Güneyli şair və yazıçılar o qədər əsərlər yazıblar ki... Bəziləri bize tanışdır, illərlə oxumuşuq. Hətta ele ya-

obrazı, duyğuları verə bilib, öz səsinin, vokal sənətinin imkanlarından istifadə edərək oxuyub və təbii ki, milli oxuma vasitələrindən bacarıqla yararlanaraq nəfəslər, xırdalıqlar da işlədib.

"Ayrılıq" mahnısının ən yaxşı ifaçısı İran müğənnisi əslən Azərbaycan türkü Ququşdur. Ququş bu mahnıya ürək qoyub, həzinlik qatıb, bər-bəzək, yaraşlıq verib, xüsusi gözəllik bəxş edib və həddən artıq təsirli oxuyaraq "melizim"lərlə unikal sənət sərgiləyib.

Qeyd: "Ququş-əsl adı Faiqə Ateşin, atası-Sabir. Faiqə uşaqlıqda ağappaq olub, lap Ququ quşu kimi. Bax, buna görə ona Qu quşu deyilib, dialektde, deyilişdə, sözü tez-tez işlədəndə Ququş adlanıb. Atası Faiqeni əzizləyərək deyərmiş, bu mənim Qu quşumdur. Bütün doğmalar üçün də Faiqə Qu quşu, Ququş idi."

Bu, danılmaz bir faktdır hər hansı musiqi əsərində, həmçinin mahnıda obrazı vermək çox çətindir. "Ayrılıq"da şair də, bəstəkar da obrazı veriblər. Rəşid Behbudov və Faiqə Ateşin oxuduqları mahni ilə obraz yaradıblar. Böyük sənətkarlıq budur.

Yaqup Zürafçı "Ayrılıq" mahnısını adı çəkilən müğənnilər səviyyəsində təqdim edə bilməyə də, bu onun sənət taleyini həll edib, ona böyük uğurlar gətirib, ad-san, şan-şöhrət qazandırır, sadə dildə desək bəxti açılıb. Bunlar öz yerində, müğənni Almaniyadan, daha sonra Amerikadan Bakıya gələrək solo konsertlərə nail olub, fəxri ad alıb və başqa imtiyazlar da əldə edib. Hətta böyük məbləğdə maddi vəsait də qaza-

zılar var ki, oxuyanda az qalırdı adamın ürəyi dayansın, göz yaşları bizi boğurdu.

Əslində "Ayrılıq" mahnısının Güzey-Güney məsələsinə aid edilməsi Əli Səliminin də ürəyincə idi, ona sərf edirdi. Axı belə olması ona da şan-şöhrət, nüfuz, hörmət gətirərək böyük məhəbbət qazandırır. Yeni, görün, bəstəkar ən aktual bir məsələyə toxunub, böyük bir xalqın dərindən yazıb. Bəstəkar kimi onu məşhurlaşdıran "Ayrılıq" mahnısı olub.

Böyük, Ulu şairimiz Məhəmməd Hüseyn Şəhriyarın da bu mövzunu özündə əks etdirən məşhur "Aman ayrılıq" şeiri var. Bəzi bəndlərlə kifayətlənəcəyəm.

**Bizi yandırır yaman, ayrılıq,
Bu darıxdıran duman, ayrılıq,
Gözə sovrulan saman, ayrılıq,
Aman ayrılıq, aman ayrılıq.**

**Bir gözün açar, bir gözün yumar,
Arazı sər in gördükcə umar,
Xəzəri dərin gördükcə cumar,
Qəm dəryasına cuman ayrılıq,
Aman ayrılıq, aman ayrılıq.**

**Arazım dəysin baş daşdan-daşa,
Göz yaş gərək başlardan aşa,
Necə yad olsun qardaş-qardaşa,
Nə din qanır, nə iman, ayrılıq,
Aman ayrılıq, aman ayrılıq.**

Sonda deməliyə ki, "Ayrılıq" mahnısında siyasi motivlər deyil, dərin məhəbbət mövzusu var.